

ETKİNLİK TEMELLİ MÜZİK DERSLERİNİN YEDİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TUTUMLARINA ETKİSİ

Yrd. Doç. Dr. Senem Acay Sözbir
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
acay_s1@ibu.edu.tr

Özgül Güzel Kemaloğlu
Pakize Erdoğan Ortaokulu
guzelozgul@gmail.com

Özet

Müzik dersi, Türkiye’de üniversiteye kadar her aşamadaki eğitim programlarında zorunlu ya da seçmeli ders olarak yer almaktadır. İlkokul ve ortaokul düzeyinde zorunlu statüde yer alan müzik derslerinin, çeşitli sebeplere bağlı olarak içerik ve yöntem kullanımı açısından kendisini tekrar eden bir yapıda olduğu ve bunun sonucu olarak da öğrenciler tarafından “sıkıcı” ve hatta “gereksiz” olarak nitelendirildiği bilinmektedir.

Bu çalışmada, öğrencilerin derse ilişkin tutumlarını değiştirmesi beklentisiyle yedinci sınıf öğrencileriyle dersler, etkinlik temelli işlenmiştir. Öntest-sontest kontrol gruplu desen kullanılan araştırmada, Umuzdaş tarafından geliştirilen müzik dersi tutum ölçeği uygulanmıştır. Çalışma sonunda söyleme-çalma ağırlıklı derslerle kıyaslandığında, etkinlik temelli işlenen derslerin öğrencilerin müzik dersine ilişkin tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Müzik dersi, yedinci sınıf, etkinlik, tutum.

THE EFFECTS OF ACTIVITY BASED MUSIC LESSONS ON THE ATTITUDES OF 7TH GRADE STUDENTS

Abstract

The music lesson in Turkey takes place compulsory or selective from preschool to university education. It is known that, music lesson which is compulsory in elementary and secondary schools repeats itself in terms of content and method due to various reasons. As a consequence of that, it has being named ‘boring’ and ‘unnecessary’ by students.

In this study, activity based music lessons instructed for the aim of changing 7th level students’ attitudes about music lessons.

Pretest-posttest with control groups research design was used and the attitude scale developed by Umuzdaş (2012) was applied in this study. According to data analysis activity based music lessons were statistically significant when compared with singing-playing based lessons.

Key Words: Music lesson, 7th grade, activity, attitude

GİRİŞ

Müzik eğitimi kendini gerçekleştirmiş, ruhu ve bedeniyle, içinde yaşadığı dünyayla bütünleşebilmiş olgun insan yetiştirmede önemli bir yere sahiptir (Platon, 2013). “Müziği, sanatı sevmeyen insan, genel insanlık formasyonu bakımından eksik insandır. Bu açıdan okul müziğinin toplumsal önemi büyüktür” (Yönetken, 1950’den akt. Say, 2001:71). Böylesine önemli bir misyonu olan bu eğitimin, her bireye etki edebilmesi için okul öncesinden itibaren örgün eğitim sistemleri içerisinde yer alması ve ilerleyen dönemlerde de devam etmesi gerekir. Gelişmiş olarak nitelendirilen toplumlara bakıldığında; bu toplumların okul müzik eğitimine önem verdikleri anlaşılmaktadır (Türkoğlu, 1983’den akt. Varış, 2012: 753). Bizim toplumumuzda ise, “nice aydınımızın müziğin eğitsel önemine ve rolüne inanmadıkları” (Yönetken, 1950’den akt. Say; 2001: 19) görülmektedir. Yönetken, “amatör amaçlarla kurulmuş orkestra ve koro kurumlarının uzun süreli yaşayamamasının nedenini de yine okul müzik eğitiminde yaşanan aksaklıklara” dayandırmaktadır (Say, 2001: 71).

Türkiye’de Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren ilköğretim programlarında müzik dersinin yer aldığı görülmektedir. Bununla beraber müzik derslerinin, öğretim sistemlerinde yapılan değişikliklerle hangi öğrenim aşamasında zorunlu ya da seçmeli statüsünde olacağı ve haftalık ders programlarındaki ağırlığı değişim göstermiştir (Fer, 2005). Müzik dersi öğretim programlarının son halinde müzik, ilköğretim ve ortaokul düzeyinde zorunlu ve haftada bir saat işlenecek bir ders olarak yerini almıştır (MEB, 2006).

Müzik dersi öğretim programında müzik dersinin amaçları arasında; öğrencilere belli bir müzikal bilinç, müziksel kültür ve estetik anlayış kazandırmak; yaratıcılık ve yeteneklerini geliştirme imkânı sunmak, zihinsel gelişimlerine katkı sağlamak ile bireysel ve toplumsal ilişkilerini geliştirmek yer almaktadır (MEB, 2006). Çevik de, ortaokul ve lise seviyesinde verilen müzik dersinin amaçlarından birinin “yaratıcı yöntemlerin gelişmesine yardımcı olmak” (1989: 103) olduğunu söylemiştir. Öğretim programının dayandığı yapılandırmacı yaklaşımın gereği olarak da derslerde öğrenci aktivitesinin ön planda olması, bilhassa öğrenci yaratıcılığını ortaya çıkaran etkinliklere yer verilmesi beklenmektedir. Fer de programın tam anlamıyla “yapılandırmacı yaklaşım özellikleri göstermemekle birlikte, etkinlik odaklı hazırlandığını” (2005: 21) belirtmektedir.

Çağdaş öğretim yaklaşımlarından hangisi olursa olsun, amaç her ne kadar öğrenci aktivitesini ön plana almak, yaratıcılığı teşvik etmek vs. olsa da gerçekte pek çok uygulamanın hala bu hedeflere ulaşmaya uzak olduğu bilinmektedir. Programın uygulamadaki görünümünün bu şekilde olmasının sebepleri olarak; ders saatlerinin kısıtlı olması, “müzik öğretmeni adaylarının müzik öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili bilgi ve becerileri yeterince kazanmadan mezun olmaları” (Varış, 2012: 753), sınavlarda müzik ile ilgili bir soru çıkmıyor oluşu, repertuar ve yöntem belirlemede kısır döngüler yaşanması, müzik dersinden bahsedildiğinde ‘zorla nota öğretilip solfej yaptırılan ve blokflüt çalma ile şarkı söylemekten ibaret bir ders’ anlaşılması gösterilebilir (Çevik, 1989; Şahin ve Toraman, 2014). Yönetken (1950’den akt. Say, 2001: 71) öğrenciye sürekli olarak “nota, bemol, diyez, anahtar, majör, minör vb.” kuramsal bilgilerden bahsetmenin öğrencide “müziğe yönelik nefret duyguları” uyandıracığından bahsetmektedir. Gerçekten de yukarıda sayılan sebeplere bağlı olarak müzik derslerinin öğrenciler tarafından ‘sıkıcı’ ve hatta ‘gereksiz’ sıfatlarıyla nitelendirildiği (Çevik, 1989), dördüncü sınıftan sonra müzik dersinin gereksiz bulunma oranının arttığı (Kocabaş ve Selçioğlu, 2004) görülmektedir.

Bu nitelermeler, öğrencilerin derse karşı takındığı davranış biçimini (TDK, 2014) yani “tutumunu” göstermektedir. Tutum, “davranışları güdüleyen kazanılmış eğilim ya da yatkınlık” (TDK, 2014) olarak da tanımlanmaktadır. Demek oluyor ki; tutumun oluşabilmesi için (kazanılmış eğilim olabilmesi için) bir yaşanmışlık olması gerekmektedir. Tavşancıl’a göre (2006: 72) tutumlar olumlu ya da olumsuz davranışlara yol açabilir. Müzik dersi açısından ele alındığında; önceki yaşantılarından yola çıkan; pasif kaldığı, yalnızca şarkı söyleyip blokflüt çaldığı, hep aynı şekilde işlenen dersleri göz önünde bulunduran öğrencinin bu dersle ilgili olumsuz tutumunun olması beklenen bir durumdur. Bunun sonucu olarak da, derse devamında, ilgisinde, başarısında vb.de büyük olasılıkla olumsuz yönde gelişmeler olacaktır.

Öğrencilerin derslere ilişkin tutumlarını etkilemek amacıyla çeşitli çağdaş öğrenme-öğretme yaklaşımlarının kullanıldığı (işbirlikli yaklaşım, tam öğrenme yöntemi, aktif öğrenme vb.) araştırmalar göze çarpmaktadır. Tüm bu yaklaşımların ortak noktasını öğrencinin merkeze alınması yani; öğrenci konulara, işlenişe bizzat dahil

edilmesi, etkin kılınması oluşturmaktadır. Genel öğretim yaklaşımlarının yanı sıra son yıllarda adına müzikle ilgili çalışmalarda sıklıkla rastlanan, uygulama örnekleri de her geçen gün artan “Orff Schulewerk yaklaşımı” da bireyi müzik öğrenme sürecinde aktif kılan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda “müziği yaşamak” (Slater,2013: 82) ön planda gelmektedir. Müzik öğretim programında derslerin bu yaklaşımdan da yararlanılarak dizayn edilmesi gereği üzerinde durulmaktadır. Fakat; özellikle devlet okullarının büyük çoğunluğunda bu yaklaşımın tam olarak uygulanmasını sağlayacak Orff çalgıları ve uygun mekân bulunmamaktadır.

Literatüre bakıldığında, ilkokul çağı çocuklarıyla yapılan çalışmalarda dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin bile müzik dersine ilişkin tutumları arasında fark bulunuyorken (Kacabaş ve Selçioğlu, 2004); özellikle ergenlik çağındaki gençlerin sıkılgan, değişim isteyen, enerjik, otoriteye ve tek düzeliğe itiraz eder yapıları gereği (Steinberg, 2007) ortaokul öğrencileriyle müzik dersi yapmak, öğretmen açısından daha da zorlaşmaktadır. O halde, fiziki imkânsızlıklar içindeki okullarda, kısıtlı ders saatiyle görev yapmakta olan müzik öğretmenleri derslerini öğrenci açısından nasıl daha çekici ve işlevsel hale getirebileceklerdir? Bu noktada “öğretmenin ve müzik öğretim planlarının, müzik öğretiminin temel belirleyicilerinden” (Uçan, 1989: 8) oldukları göz önünde bulundurulmalıdır. Öğretmenler ders planlarında etkinliklere yer verdikleri, hatta derslerin tamamını etkinlik tabanlı işledikleri takdirde öğrenci tutumlarının olumsuzdan olumluya dönüştürülebileceği düşünülmektedir.

Etkinlik temelli derslerin soyut kavramların somutlaştırılarak öğrenilmesini sağladığı bilinmektedir (Gürbüz, Çatlıoğlu, Birgin ve Erdem, 2010). Etkinlikler yoluyla öğrenci işlenecek konunun, öğrenilecek kavramın kendisi olur; onu yaşar ve içselleştirir. Müzik kavramlarının soyuttan somuta dönüşerek öğrenci için anlamlı ve kullanışlı hale gelmesi, onun derse ilişkin tutumunu da olumlu yönde etkileyecektir. Bu düşünceden hareketle araştırmada, etkinlik temelli uygulamaların müzik dersinde öğrenci tutumunu nasıl etkilediğinin bulunması amaçlanmıştır; ‘etkinlik temelli müzik derslerinin yedinci sınıf öğrencilerinin müzik dersine ilişkin tutumlarına etkisi nedir?’ sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bir konuyla ilgili tutumun olumlu yönde gelişmesi o konuyla daha fazla ilgilenmeyi de beraberinde getirir. Bu durum da olumlu tutum beslenen konuyla ilgili daha derinlemesine çalışmayı, bu alanda daha bilgili olmayı sağlar. Hak ettiği değeri bulamayan, özellikle veli ve öğrenciler tarafından önemi yeteri kadar anlaşılamayan müzik dersleri, etkinlikler yoluyla işlendiğinde dersler sıradanlıktan çıkartılarak en azından öğrencinin dikkati çekilmiş olacaktır.

Bu araştırma, kalabalık mevcutlu, fiziki imkânsızlıkları bulunan devlet okullarında müziği sevdirmeye ve öğretmeye çalışan öğretmenlere fikir vermesi açısından önemli bulunmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada “gerçek deneme modelleri”nden (Karasar, 2005: 97) ön-test son-test kontrol gruplu model kullanılmıştır. Yansız atama ile oluşturulmuş iki grubun (deney ve kontrol grubu) bulunduğu bu araştırmada, öğrencilerin deney öncesi ve deney sonrasında müzik dersine ilişkin tutumları ölçülmüştür. Deneme modeli ile yapılan çalışmalarda karşılaştırma söz konusudur, bu da grup içi değişimler ya da gruplar arasındaki farkların karşılaştırılması ile olur (Karasar, 2005). Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bu model, “değişkenlerin ilişkili olduğuna dair kanıtlar sağlar” (Büyüköztürk, 2007:5).

Bu çalışmada, ilk ve ortaokullarda uygulanmakta olan çalma-söyleme ağırlıklı işlenen dersler ile etkinlik temelli işlenen derslerin, öğrencilerin müzik dersine yönelik tutumlarına etkisi karşılaştırılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubunu Ankara il merkezinde bulunan bir devlet okulunun yedinci sınıfına devam eden 66 öğrenci oluşturmaktadır. Deney (n= 33) ve kontrol (n= 33) grubuna öğrenciler rastgele ve yansız olarak atanmışlardır. Her iki grupta da dersler, aynı araştırmacı tarafından işlenmiştir.

Deney Süreci

Uygulama süreci başlamadan önce yedinci sınıf müzik ders programı incelenmiş ve her iki gruba yönelik ders planları hazırlanmıştır. Dersler, kontrol grubunda blokflüt çalma ve söyleme çalışmalarıyla sürdürülürken, deney grubunda ise etkinler yoluyla işlenmiştir. Deney grubunda uygulanan etkinlikler dönüşümlü olarak uygulanmış ve konu özelliğine göre belirlenmiştir. Bazı konuların işlenmesinde iki ya da üç etkinliğin bir arada kullanımı da söz konusu olmuştur. Uygulanan etkinlikler; 'drama ile canlandırma', 'müziği resime dönüştürme', 'resimi müziğe dönüştürme', 'müziği hikâyeye dönüştürme', 'hikâyeyi müziğe dönüştürme', 'devinimi müziğe dönüştürme' ve 'müziği devinime dönüştürme' olarak belirlenmiştir.

Aşağıda deney grubunda işlenen derslere dair örnek ders planı sunulmuştur.

DENEY GRUBU DERS PLANI ÖRNEĞİ

Ders	Müzik
Süre	40 + 40 dakika (iki hafta)
Öğrenme Alanı	Müzik Kültürü
Kazanımlar	Uluslar arası müzik türlerini tanıır
Konu	Caz müzik
Öğrenme yöntem ve teknikleri	Müziği hikâyeye dönüştürme, dramatisasyon.
Materyaller	Lalo Schifrin/The Blues for Johann Sebastian Bach, bilgisayar ya da müzik seti, defter ya da kâğıtlar, kalem, öğrenciler tarafından kurguya uygun bulunan her tür kıyafet, aksesuar vb.
Giriş	Öğretmen tarafından farklı müzisyenlerin seslendirdiği iki caz eseri arka arkaya çalınarak öğrencilerin derse dikkati çekilir. Öğrencilere dinledikleri müziği tanıyıp tanımadıkları sorulur. Bu müzikler ile, sıklıkla dinledikleri müzik türleri arasında ilk anda ne gibi farklar ya da benzerlikler tespit ettikleri hakkında konuşulur.
İşleniş	-Öğrencilerden çalmakta olan müziği dikkatli bir şekilde dinlemeleri istenir. -Müziğin ikinci çalınışında bir taraftan müziği dinlerken, bir taraftan da müziğin onlarda ne gibi duygular uyandırdığı, kendilerini nerede hissettirdiği, gözlerinde neler canlandığı vb. konuları not etmeleri istenir. -Öğrencilere söz verilir ve her öğrenci kendi açısından tespit ettiği noktaları söyler, bu noktalar öğretmen tarafından tahtaya yazılır. -Öğrencilerden birbirine yakın tespitlerde bulunanların 4'er kişilik (sınıf mevcuduna göre ayarlanabilir) gruplar oluşturmaları istenir. -Müzik bir kez daha çalınır ve bu defa gruplardan kendi hikayelerini oluşturarak defterlerine ya da kâğıtlarına yazmaları istenir. (Öğrencilerin hikayelerini oluşturma sürecinde müzik tekrar tekrar çalınacaktır) -Gruplar hikayelerine uygun olarak oluşturdukları/ seçtikleri kostüm ve aksesuarlarıyla hikayelerini canlandırırlar. -Öğrencilerle yazdıkları ve canlandıkları hikayeler üzerinde konuşulur, caz müzik ve doğuşu hakkında bilgi verilir.
Değerlendirme	-Öğrencilerin yazdıkları ve canlandıkları hikayelerin caz müziğin özellikleriyle hangi noktalarda keşiştiği ya da ayrıldığı tespit etmeleri istenir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla Umuzdaş (2012) tarafından geliştirilen "İlköğretim müzik dersine ilişkin tutum ölçeği" kullanılmıştır. İlköğretim altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan ölçeğin cronbach alpha iç tutarlık katsayısı 0.90 olarak tespit edilmiştir (Umuzdaş, 2012:1510). Toplam 28 maddeden oluşan ölçekten alınabilecek en düşük puan 28, en yüksek puan ise 140'tır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, uygun istatistiksel yöntemler kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmaya katılan denekler yansız ve rastgele olarak 2 ayrı gruba ayrılmış ve istatistiksel işlemlere geçmeden önce verilerin normal dağılım ve homojenlik testleri yapılmıştır. Varyansların homojenliği için Levene Testi, normal dağılıma uygunluk testi içinse Shapiro-Wilk testi kullanılmıştır.

Araştırmada verilerin analizinde, gruplar normal dağılım gösterdiklerinden ve varyansların homojenliğinden dolayı parametrik testler kullanılmıştır. Grupların ön test ve son test değerleri arasındaki farklarda Eşleştirilmiş Örneklem T-testi (Paired Samples T Test), gruplar arası karşılaştırmalarda iki grup olduğu için Bağımsız Örneklem T-Testi (Independent Samples T-Test) kullanılmıştır. Bu çalışmada anlamlılık düzeyi çalışmanın başında $p \leq 0,05$ olarak belirlenmiş ve analizler Windows için SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 17.0 paket programında yapılmıştır.

BULGULAR

Deney ve kontrol grubunun, müzik dersine ilişkin tutumlarına ait ön test puanları farkının test edildiği bağımsız örneklemde t-testi sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur. Analiz sonuçlarına göre iki gruba ait değerler ($t = -0,280$; $p > 0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 1.: Gruplar arası Ön Test Puanlarına Ait Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	SS	T	p
Deney	33	88,39	9,66	-0,280	0,780
Kontrol	33	88,94	5,65		

Her iki grubun müzik dersine ilişkin tutum puanlarına ait ön test - son test puanları arasında farklara, eşleştirilmiş örneklem t-testi yapılarak bakılmış ve bu farklar aşağıdaki Tablo 2’de sunulmuştur. Yapılan istatistiksel analizler sonucu deney ve kontrol grubuna ait ön test – son test tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur ($t = -22,197$; $p < 0,05$ ve $t = -11,067$; $p < 0,05$)

Tablo 2: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tutumlarına Ait Eşleştirilmiş Örneklem T-testi Sonuçları

Gruplar	N	Test	\bar{X}	SS	t	p
Deney	33	Ön test	88,39	9,66	-22,197	,000
		Son test	108,00	10,62		
Kontrol	33	Ön test	88,94	5,65	-11,067	,000
		Son test	94,51	6,42		

Hangi grubun müzik dersine ilişkin tutumun daha fazla değiştiğinin anlaşılması için iki grubun son test ile ön test tutum puanları arasındaki farkların farkı, bağımsız örneklemde t-testi yapılarak analiz edilmiş ve bu farklar Tablo 3’de sunulmuştur. Gruplar arası tutum puanı son test ve ön test farkları incelendiğinde, deney grubu ($19,61 \pm 5,07$) ile kontrol grubu ($5,58 \pm 2,89$) arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t = 13,797$; $p < 0,05$).

Tablo 3: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tutum Puanlarında Farkların Farkına Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	SS	T	p
Deney	33	19,61	5,07	13,797	,000
Kontrol	33	5,58	2,89		

SONUÇ

Bu araştırmada deney (n=33) grubunda etkinlik temelli ve kontrol (n=33) grubunda blokflüt çalma-şarkı söyleme uygulamalarıyla işlenen derslerin öğrencilerin müzik dersine ilişkin tutumlarına etkileri karşılaştırılmıştır. Yapılan çalışma sonunda, istatistiksel ölçümlere göre her iki gruba uygulanan yöntemin de öğrencilerin müzik dersine ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkilediği bununla birlikte, deney grubuna uygulanan “etkinlik temelli müzik derslerinin” öğrencilerin tutum puanlarını daha fazla geliştirdiği gözlemlenmiştir (p<0,05).

ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre şu öneriler getirilebilir;

- *Etkinlik temelli ders uygulamaları ilkököl aşamasında ya da ortaokulun diğer sınıf seviyelerinde de yapılabilir.
- *Etkinlik temelli uygulamalar yalnızca müzik derslerinde değil, öğrenci tutumlarında olumlu değişiklik yaratmak amacıyla tüm diğer derslerde de konulara uygun şekilde yapılandırılabilir.
- *Müzik ders saatlerinin arttırılmasıyla daha etkin ve geniş kapsamlı çalışmalar yapılabilir.
- *Eğitim fakültelerinin tüm bölümlerinde yaratıcılığa ve öğrenci etkinliğine dayalı çalışmalara ağırlık verilmesi, öğretmen adaylarının meslek yaşantılarına katkıda bulunacaktır.

Not: Bu çalışma 06-08 Kasım 2014 tarihlerinde Antalya’da 22 Ülkenin katılımıyla düzenlenen “3rd World Conference on Educational and Instructional Studies- WCEIS-2014”de bildiri olarak sunulmuş olup, JRET Bilim Kurulu hakemleri tarafından değerlendirilerek bu sayıda yayınlanmasına karar verilmiştir.

KAYNAKÇA

Alpar R. (2010). *Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik Güvenirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş. (2007). *Deneysel desenler*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Çevik, S. (1989). Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği VII. Eğitim Toplantısı, Ankara: Set Matbaacılık.

Fer, S. (2005). 1923 Yılından günümüze Cumhuriyet dönemi ilköğretim programları üzerine bir inceleme. *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*, (14. Basım), Ankara: Nobel Yayın.

Köklü N, Büyüköztürk Ş ve Bökeoğlu ÖÇ. (2006.). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kocabaş, A.ve Selçioğlu, E. (2004). İlköğretim okulları 4. Ve 5. Sınıflarında müzik dersinin gerçekleşme düzeyi ve öğrencilerin beklentilerine ilişkin görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19:58-68.

MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü (2006). *İlköğretim müzik dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2012). *İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) haftalık ders çizelgesi*. 10.10.2014 tarihinde file:///C:/Users/user/Desktop/01092806_haftalikderscizelgesi_ilkorta.pdf adresinden alınmıştır.

Platon (2013). *Devlet*, (çev. Sabahattin Eyübođlu), (24. Basım), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Say, A. (2001). *Müzik öğretimi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Slater, E. (2013). *Türkiye’de Orff- Schulewerk: Müzik, oyun, ve dans üzerine makaleler*. (ed. Katja Ojola Koçak, Nazan Laslo), Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.

Şahin, A. ve Toraman, M. 2014. İlköğretim müzik dersine yönelik veli ve öğrenci görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt 14 sayı 1. 08.10.2014 tarihinde <http://www.efdergi.ibu.edu.tr/arsiv/16.pdf> adresinden alınmıştır.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, Tutum, 12.10.2014 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54535972238390.02498325, adresinden alınmıştır.

Uçan, A. (1989). Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği VII. Eğitim Toplantısı, Ankara: Set Matbaacılık.

Umuzdaş, S. (2012). İlköğretim müzik dersine ilişkin tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, [Online], (9)2, 1510-1523.

Türkoğlu, A. (1993). *Fransa, İsveç ve Romanya Eğitim Sistemleri*, Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.